

НОВ ЦЕНЕН АКАДЕМИЧЕН ТРУД, ПОСВЕТЕН НА БЪЛГАРСКИЯ РАЗГОВОРЕН СИНТАКСИС

(Цонев, Радослав. „Българският разговорен синтаксис“, Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 226 стр., ISBN 978-954-00-0313-9.)

Биляна ТОДОРОВА

ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград
E-mail: bilyanatorova@swu.bg

A NEW VALUABLE ACADEMIC WORK ON BULGARIAN COLLOQUIAL SYNTAX Bilyana TODOROVA

South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad
E-mail: bilyanatorova@swu.bg

В края на 2022 г. излезе от печат книгата на Радослав Цонев „Българският разговорен синтаксис“. Монографичният труд се състои от 226 страници и е плод на продължителния интерес на автора към особеностите на разговорния синтаксис. В последните години наблюдаваме засилено внимание към разговорната реч и корпусната лингвистика и както и предишните изследвания на автора¹, така и тази монография има съществен принос към това научно поле. Книгата, издадена от УИ „Неофит Рилски“, има шест основни глави, а след тях в отделна част са представени образци от българска разговорна реч.

В *Увода* (стр. 8 – 42) са представени обектът, предметът, целта и задачите на изследването, както и използваната методология, а именно: *обектът* на изследването е българският разговорен синтаксис, а *предметът* – „особените синтактични конструкции, които се пораждат в неофициалното общуване“ (стр. 8). Целта на работата е „да бъдат представени и анализирани спецификите на синтаксиса на неформалната комуникация“ (пак там), като на тази база Р. Цонев си поставя задачите да изследва различните разговорни конструкции, техния словоред, съюзните връзки, използвани в разговорната реч, конкуренцията между тях и пр. Имайки предвид целта на изследването, авторът е заложил на традиционни и изпитани методи – дескриптивния (дескриптивно-аналитичния) и сравнителния метод. Материалът е събран емпирично – т.е. представлява събран собствен корпус от разговорна реч. Въпреки че в България има налични корпуси с разговорна реч, както самият автор е посочил, българската корпусна лингвистика има да догонва световното езикознание и затова приветствам всеки нов опит за събиране на жива и непринудена разговорна реч. Това би помогнало в близко бъдеще да се изгради и референтен корпус на българската разговорна реч, който да представя разнообразни, териториални, социално и стилово разнородни образци на неформална реч. В тази част са представени и дефинициите на някои от основните понятия в монографията – *разговорна реч*, *разговорен език*, *разговорен стил*, *устна комуникация*, като авторът приема в своята работа понятието *разговорна реч*, позиционира го сред понятията *книжовен език*, *интердиалект* и *диалекти*. Застъпва се становището, че *разговорната реч* е една от разновидностите на книжовната реч за разлика от диалектната говорима (устна) реч, която е много по-ограничена териториално (стр. 13). Като специфични черти на разговорната реч са посочени недостатъчната подготвеност на изказването, неофициалността, непринудеността, липсата на етикетна скованост, предимно битовата тематичност, богатата експресивност, силно изразената субективност, зависимостта от ситуацията, небрежното отношение към граматичните норми, повишената активност на паралингвистичните фактори (мимики и жестове и пр.). Тези тенденции са причина за двете противоречащи си на пръв поглед, но реализиращи се паралелно в разговорната реч тенденции към речева икономия и словно излишество. И ако върху някои от

¹ Виж напр. предишната монография на Цонев „Разговорни съчинителни съюзи в българската устна комуникация (с оглед на конкуренцията между тях)“, УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, 2014, както и многобройните статии на автора, публикувани в български и чужди издания.

проявленията на първата от тези тенденции има и други изследвания², то словното излишество в неформалната комуникация като че често остава встрани от изследователския интерес. С това изследване авторът запазва тенденцията да се фокусира върху актуална и съобразена с най-новите научни търсения проблематика и да я изследва прецизно и в съответствие с най-високите научни стандарти. Тъй като обект на изследването, както бе посочено, е българският разговорен синтаксис, в работата са представени подробно и основните синтактични термини и конструкции в българската разговорна реч (стр. 22 – 39). Със следващата част от работата – „Синтактични конструкции в българската разговорна реч“, започва същинското изследване, представено в монографията. Представени са последователно повторителните синтактични конструкции (стр. 43 – 55) и елиптичните синтактични конструкции (стр. 56 – 66), а главата завършва с анализа на други разговорни конструкции, характерни за устното общуване, като реконструкциите, стимулните реплики, хипербатите и анаколутите (последните две определяни като едни от най-често срещаните стилистични грешки от специалистите по стилистика). Всички конструкции са описани и онагледени с примери от събрания от автора корпус. В края на главата са представени в обобщен вид изводите – модел, който авторът следва последователно във всяка от главите на монографията.

Третата част – „Словоредът в българската разговорна реч“ (стр. 78 – 90), представя една от най-важните особености на синтаксиса на българската разговорна реч, а именно зависимостта от предходния контекст, ситуацията, прагматичните интенции на комуникантите, които са причина за по-честа употреба на субективен (емфатичен) словоред. Словоредните варианти, които се реализират в корпуса, събран от автора, са представени последователно, като най-напред са описани *автономните конструкции* (Цонев (с. 79) възприема този термин, използван от Искра Ангелова и обозначаващ изказите, които се отличават с относителна самостоятелност и съответстват на простото изречение в книжовния език). Обърнато е внимание на всички типове словоредни вариации, като са проследени както местата на главните части (подлога и сказуемото), така и позициите на второстепенните части. След това са описани полипредикативните конструкции (които съответстват на сложното изречение в традиционната синтактична класификация), като отново са представени възможните словоредни варианти, които авторът е открил и онагледил. В края на главата Цонев посочва най-важните изводи, като особено интересно е заключението, че въпреки множеството различия между книжовния синтаксис и разговорния синтаксис те споделят немалко общи черти, като например предпочитание към препозиция на подлога спрямо сказуемото, наличие и на пре-, и на постпозиция на обстоятелственото пояснение спрямо сказуемото и пр. В същото време са представени и основните различия – обичайно извеждане на сказуемото в препозиция или пък в абсолютния край на изказването в зависимост от субективни фактори; промяна на мястото на допълнението чрез извеждането му напред и т.н. Много специфични и типични именно за разговорния синтаксис са употребите, при които съгласуваното определение е в постпозиция, а несъгласуваното – в препозиция спрямо определяемото.

Четвъртата част, „Конкуренция на разговорните съюзи в българската устна комуникация“ (стр. 91 – 167), е най-голямата и в нея авторът представя последователно съчинителните и подчинителните съюзи, използвани в разговорната реч. В нея авторът задълбочава наблюденията си върху разговорните съюзи, като за разлика от предишната му монография, сега във фокуса на интересите му са не само съчинителните, но и подчинителните съюзи. Добросъвестно и изключително прегледно са представени данни за произхода на всеки от съюзите; за ролята, която имат в изказването (като конектори и частици); за отношенията, които се изразяват чрез тях и които стават причина за взаимното заместване или конкуренцията помежду им, и пр. И тук освен наличието на диахронен и синхронен анализ на съюзите, са посочени и примери, които онагледяват всяко едно от посочените явления. В края на главата са представени основните изводи. Много интересна (поне за мене) е петата глава, наречена „Разговорни конструкции със съчинителни съюзи като подчинителни, подчинителни конектори като съчинителни и асиндетични (безсъюзни) конструкции, в които се реализира силната конкуренция между хипотактичните и паратактичните отношения“ (стр. 168 – 179). И тя е резултат от устойчивия интерес на Р. Цонев към конкуренцията между съюзите, като с тази

² Напр. Падарева-Илиева, Г. „Интонацията и езиковата икономия“, УИ „Н. Рилски“, Благоевград, 2013.

монография се задълбочават научните търсения на автора – след предишно проучване на конкуренцията между съчинителните съюзи в този труд той обръща внимание на възможностите за транспозиция между съчинителните и подчинителните съюзи. В заключителната глава ясно и прегледно са представени в обобщен вид вече посочените най-важни наблюдения на автора.

След *Заключението* са представени, както споменах в началото, образците от разговорна реч, които авторът е използвал. Библиографията (стр. 211 – 226) съдържа 167 източника на различни езици, предимно на български, но и на английски, руски, гръцки, чешки и др. Както става ясно, пред нас е един отлично структуриран и приносен научен труд, който представя най-важните особености на българския разговорен синтаксис. Тъй като монографията е ценно изследване в полето на една интересна и актуална сфера на езикознанието, вярвам, че ще намери верни читатели не само сред езиковедите българисти, но и сред по-широк кръг специалисти хуманитаристи в България и чужбина.